

mu. Diskuse byly často velmi živé, mnohé debaty pak pokračovaly v kuloárech a na řadu témat se dostalo také v rámci večerního společenského programu.

Celkově lze říci, že česko-slovenská sociologická konference splnila účel oborového setkání českých a slovenských sociologů, na kterém prezentovali dílčí výsledky své práce sociologové z většiny českých a slovenských sociologických institucí a na přič sociologickými subdisciplínami. Charakter oborového setkání podtrhnul i doprovodný program diskuse o produkci Sociologického nakladatelství či vyhlášení soutěže MČSS, jakož i organizační participace české i slovenské sociologické společnosti.

Klára Čapková, Dušan Janák

42. konference Britské společnosti pro gerontologii „Global Ageing: Implications for Individuals and Society“, Oxford, Velká Británie, 11.–13. 9. 2013

Podzimní příroda a padající zažloutlé listy jsou jedním z netypičtějších kulturních symbolů stáří. Velice symbolicky první podzimní plískanice tvořila i kulisu konference s názvem „Globální stárnutí: důsledky pro jedince a společnost“, která se konala v půlce září na Oxfordské univerzitě v dechberoucím prostředí Keble College. Tato „college“ byla založena roku 1870 s cílem rozšířit dostupnost vzdělání pro širší „masy“ a v rámci konference hostila účastníky 31 národností. Známa je také jako místo, kde je vystaven originál slavného obrazu „Light of the World“ Holmana Hunta z roku 1853, zobrazujícího Ježíše s lucernou, čekajícího u dveří, které mohou být otevřeny pouze zevnitř. Tato symbolika zase jako by odrážela snahu o bližší porozumění stárnutí a stáří, které se odehrává v určitém skrytu, jehož bohatý svět je pro nás stále ještě jakoby za zavřenými dveřmi,

na které my „klepeme“, snažíme se vejít, poznat a pochopit. A i o tom byla již 42. konference Britské společnosti pro gerontologii (BSG).

Tradicí BSG je internacionalita, interdisciplinarita a podpora dialogu. Tomu odpovídalo i zaměření pěti hlavních plenárních přednášek, které přednesli, vedle Paula Fairchilda z Oxford Stem Cell Institute, profesorka anglické literatury Helen Small, John Beard ze Světové zdravotnické organizace, Axel Börsch-Supan z Max Planck Institute for Social Law and Social Policy a „best-selling“ autorka kriminálních románů P. D. Jamesová. Každý z příspěvků byl svým způsobem jedinečný ve způsobu, jakým se pokoušel vnést světlo do problematiky stáří, a ve vzájemné kombinaci plenárních přednášky vystihovaly onu nesmírnou heterogenitu gerontologie.

Například Helen Small postavila svůj příspěvek na reflexi zajímavého dokumentu natočeného Andrew Jenksem (*1985) a jeho dvěma nejlepšími přáteli v domově pro seniory. Tento devatenáctiletý mladík, režisér, scénárista a producent filmu *Room 335*, obvolal několik (a to zřejmě nemálo) domovů poskytujících asistované bydlení pro seniory ve snaze získat na měsíc ubytování v jednom z nich. Teprve až otázkou „Is my age any issue?“, tedy referencí k problematice věkové diskriminace inherentní těmto institucím, získal přístup do jednoho z rezortů na Floridě v USA. Ve filmu zaznamenává své obavy před vstupem do domova, postupné navazování přátelských vztahů s rezidenty a objevování jejich osobností skrytých za vráščitými tvářemi. Řeší s nimi smysl života i otázku partnerství a sexu, ale i jejich nemoci a omezení, a dokonce i smrt jedné z klientek domova, které je nakonec celý dokument dedikován. Profesorka Small reflektovala tato různá témata jako otázky mezigeneračního dialogu a zakončila svoji přednášku úvahou, jak by asi vypadal podobný dokument natáčený seniorem na nějakém mládežnickém internátě. To rezonovalo s její vlastní vizí alter-

novat malířskou soutěž „Šťastné stáří očima dětí“, každoročně vyhlašovanou Asociací poskytovatelů sociálních služeb ČR, MPSV, MŠMT a Svazem měst a obcí, a zkusit se podívat na „Šťastné dětství očima seniorů“. Jaké vzory, symboly a role by byly asi touto formou prezentovány? Reflexe a problematizace věkově homogenních prostředí je totiž určitým průběžským kamenem (nejen) věkové inkluзивity dané společností obecně.

Příspěvek P. D. Jamesové se nesl obdobně ve znamení „měkkých“ metod. Tato 93letá autorka totiž hovořila především o vlastních zkušenostech. Hovořila o svém stárnutí, ale ještě více o životě svých přítelkyň, které nemají takové materiální zázemí jako ona, jsou nemocné a opuštěné. V průběhu jejího projevu klesala hlasitost její řeči a rostl až hmatatelný smutek, z blízkosti snad identifikovatelný i slzami v očích. Pro mne však jedním z nejzajímavějších aspektů její promluvy k přítomným gerontologům bylo rostoucí „nepohodlí“ posluchačů projevující se posedáváním, lelkováním, prohlížením si on-line příspěvků na sociálních sítích apod. Jistě, mohlo se jednat i o důsledek právě skončené večere a relativně pokročilé hodiny, ale možná to zrovna tak bylo nepohodlí z přednesených stesků „nějaké staré paní“. Znova jsem si uvědomila, jaký velký rozdíl je mezi, do značné míry abstraktním, výzkumem stárnutí a stáří jako sociálních a kulturních konstrukcí, často shrnutých jako suma podílů postojů ve výběrových šetřeních a prezentovaných jako „excelovské koláče“, a individuálními osudy seniorů „kolem nás“, a že hranice mezi výzkumem a aktivizmem pak může být v této vědě až neuvěřitelně tenká.

Další z plenárních řečníků John Beard je lékař, který před svým nástupem do funkce ředitele relativně nového oddělení pro Stárnutí a životní běh Světové zdravotnické organizace vedl komunitní programy jako například „Stay on Your Feet“ nebo „45 and Up“. Jeho entuziasmus pro pozi-

tivní obraz aktivního stárnutí, odrážející se i v jeho prezentaci, se setkal mezi kolegy s rozporuplnými reakcemi – zatímco jedni jej hodnotili jako výborný krok v boji proti negativnímu obrazu stárnutí, jiní reagovali spíše odmítavě, až pobouřeně se slovy jako: „Ale aktivní stárnutí přece není skákání s padákem!“ Možná zdánlivě paradoxně zazněla tato kritika jako první ze strany kolegů z asijského kontinentu, konkrétně z The Hong Kong Polytechnic University. Jejich „problém stárnutí“, jak o něm hovořili ve svém vlastním příspěvku, je totiž přinejmenším o čtvrtinu „pomalejší“, než v Evropě; brzdí jej mimo jiné i migrace z čínského vnitrozemí. Na druhou stranu absence státem poskytovaného sociálního zabezpečení ve stáří vytváří pro tento demografický fenomén v asijské společnosti zcela odlišnou výchozí pozici, než jsme zvyklí v našem kulturním prostředí. Při daných demografických a kulturních rozdílech pak pro mne bylo fascinující poslouchat jejich prezentaci věnovanou „life-story“ výzkumu mezi seniory v Hong Kongu, jejíž obsahy, tedy pojetí stáří, s ním spojené obavy a životní reflexe byly prakticky identické jako v jakémkoliv jiném obdobném výzkumu realizovaném někde ve střední nebo západní Evropě. Tento antropologicky konstantní element životního běhu je pro mne jedním z nejzajímavějších prvků sociální gerontologie.

Oproti tomu byla poslední plenární přednáška Axela Börsch-Supana založená na datech SHARE (*Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe*) mementem, že bez mezinárodní komparace bychom mohli zůstat ochuzeni o notnou dávku poznání v oblasti stárnutí, protože tato standardizovaná srovnání odfiltrují, anebo naopak zdůrazní vliv institucionálních faktorů spojených s národním státem, jeho kulturou a politikou. Ukázal tak například, že jednoduché korelace mezi subjektivním zdravím ve vyšším věku a výdaji na zdravotní systém v jednotlivých evropských (tj. v SHARE zahrnutých) zemích neuka-

zují na žádnou lineární souvislost. To se ale změnilo, jsou-li brány v úvahu objektivizované ukazatele měření zdravotního stavu, které jsou v některých zemích také součástí měření. Na základě takového srovnání už lze narysovat poměrně přesvědčivou přímku znázorňující, že „čím více peněz stát investuje do zdraví, tím zdravější populace“. A zdraví je klíč všeho, utvrzoval dalšími daty Börsch-Supan své posluchače. Došlo i na tvrzení, že „delší zapojení do pracovní činnosti je dobré pro vaše zdraví“, protože – jak už i u nás před řadou let ukázal Ladislav Rabušic na tzv. důchodovém paradoxu – lidé odcházející předčasně do důchodu sice vykazují mírné zlepšení svého zdravotního stavu ihned po odchodu z práce, ale v dlouhodobém pohledu jejich zdraví upadá mnohem rychleji a hlouběji než u lidí, kteří pracovali až do vyššího věku. Epidemiolog Hugo Westerlund (Stockholm University) ale ve svém příspěvku argumentoval spíše pro opačný závěr, tedy že „long work is *not* good for your health“. V rámci diskuse se oba vědci rozdílných epistemologických tradic přiblížili konsenzu s tím, že závěr Börsch-Supana má řadu „ale“, která se odvíjí od dalších intervenujících okolností, mimo jiné například od kvality a typu zastávaného zaměstnání, a že tedy delší pracovní aktivita je přínosem, ale jen někdy a jen pro někoho.

Ještě jedna z informací prezentovaných Börsch-Supanem stojí za zvláštní pozornost, a tou jsou odpovědi na výzvy mýtů, že staří „žijí a pracují“ na úkor mladých. Opět poměrně jednoduchým srovnáním dat ukázal, že země, které vykazují vyšší výdaje na penzijní systémy, vydávají zároveň více i na mladé rodiny; nejedná se tedy o trend „buď, anebo“ tolik typický pro mentalitu nedostatku v podloží paniky z demografie. A obdobně, trendy v nezaměstnanosti mladých nekopírují vývoj v zaměstnanosti seniorů, jak by tomu muselo být, pokud by „staří brali mladým práci“. Tyto a další podobné závěry zcela přesvědčivě

(znovu) prokázaly významnou roli dlouhodobých a mezinárodně srovnatelných výzkumů v této oblasti.

Mimo plenárních přednášek na konferenci zazněla samozřejmě i řada standardních příspěvků (více než 300 ústních a 34 poster-prezentací). Oproti minulým ročníkům bylo však tentokrát prezentováno méně doktorandských prací. Ty zřejmě dostaly příležitost zejména na setkání „ERA – Emerging Researchers in Ageing“, které se konalo den před vlastní konferencí. Mezi účastníky byla zastoupena i řada z nejzvučnějších jmen sociální gerontologie současnosti: Chris Phillipson, Bridget Penhale, Simon Evans, Jan Baar, Sheila Pearce aj. Byť hlavním mottem konference mělo být „globálnost stárnutí“, skutečným spojovacím tématem byl spíše koncept aktérství (*agency*) a autonomie. Probíral se jak na velmi abstraktní, filozofické rovině, tak i z praktického pohledu, kdy byly diskutovány projevy aktérství v tzv. třetím věku a jejich absence v tzv. věku čtvrtém, zejména v kontextu péče a problému demence. Jednou z opakujících se výzev pro přednášející i pro kuloární debaty byla obava, zda se nám „neztratili lidé z dat“. Skladba příspěvků dostala ideji interdisciplinarit a organizátoři se postarali i o bohatství příležitostí pro vzájemný dialog a „síťování“, což vždy patří k základním bonusům tohoto typu konferencí (sociální program konference měl dokonce svoji vlastní tištěnou brožurku).

Konferenci předcházela, kromě již zmíněného „juniorského“ workshopu, i workshop k nástroji hodnocení efektu sociální péče o dospělé (*Adult Social Care Outcome Toolkit*) a ESRC seminář na téma „Mezigenerační vztahy a LGBT lidé“. K těmto seminářům, stejně jako k celé konferenci lze další informace získat na webu Oxfordského Institutu pro populační stárnutí (<http://www.ageing.ox.ac.uk/bsg>).

Následující setkání BSG bude hostit Centrum pro výzkum stárnutí univerzity v Southamptonu v termínu od 1. do 3. září

2014 pod názvem „Nové porozumění stáří a životní dráze“. Bude-li to konference ale spoň přibližně stejně zajímavá a „*thought-provoking*“ jako ta právě minulá, zaslouží si doporučení.

Lucie Vidovičová

XXV ESRS Congress „Rural Resilience and Vulnerability: The Rural as Locus of Solidarity and Conflict in Time of Crisis“, Florencie, Itálie, 29. 7. – 1. 8. 2013

Výroční 25. kongres *European Society for Rural Sociology* (ESRS) hostilo na přelomu letních měsíců toskánské město na řece Arno ve spolupráci s Università Degli Studi Firenze.

Sedm hlavních tematických oblastí (zemědělství a hospodaření, učení a sociální inovace, mobilita a populační dynamika, politiky a kultura adaptibilních komunit, venkovská přizpůsobivost a udržitelná produkce, sociální nerovnost, udržitelná potravní síť) bylo rozděleno do 40 pracovních skupin, na nichž své příspěvky představilo více než 400 přednášejících. Jednání ve skupinách předcházela dvě plenární sympozia, konalo se také speciální vystoupení pod hlavičkou ESRS. Během kongresu byly pokřtěny tři knihy a zvolen nový výkonný výbor ESRS a editorská rada *Sociologie Ruralis*. Závěrečný pokonferenční den byl věnován organizovaným cestám do venkovských oblastí v okolí. Zahajovací ceremonie se neobešla bez úvodního slova zástupců organizátorů, lokálních autorit, zástupců ESRS, proběhlo také první plenární vystoupení.

Jak uvedla ve své uvítací řeči předsedkyně vědecké rady kongresu Bettina Bock, téma kongresu bylo zvoleno jako reakce na ekonomickou krizi, kterou je evropský prostor v posledních letech ovlivňován. Upozornila, že kromě negativních důsledků, jako je zvyšování nerovností a vnitřních tenzí (mezi regiony a státy), přináší také pří-

ležitosti. Schopnost adaptovat se na změny, učit se a proměňovat své uspořádání, i to jsou způsoby, jak se dá na současné proměňující se podmínky evropského prostoru reagovat. Jako cíl konference ustanovila reflexi vlivů krize na venkovské regiony, postižení procesů, které přispívají ke zranitelnosti, ale i přizpůsobivosti lidí a míst a porozumění jim. V jejím uvítacím proslovu zazněla reflexe v současnosti probíhajících proměn evropské politiky k rozvoji venkova a zemědělství, respektive obrát od důrazu na udržitelnost směrem k energetické efektivitě, soběstačnosti a sociálním inovacím. Ty se promítají také v proměnách zaměření lokálních ekonomik, v obrátu k rozvoji šetrného venkovského turismu, změnách v produkci a spotřebě potravin, ale také v nových přístupech k plánování venkovských sídel a migraci do/z nich do/z centrálních (administrativních a pracovních) sídel.

Odkaz těchto obecnějších poznámek bylo možno v různé míře vysledovat napříč pracovními skupinami u jednotlivých účastníků. Vzhledem k množství pracovních skupin a počtu příspěvků, zde není možno referovat o všech. Právě velký počet příspěvů se stal nedostatkem celé konference. Zákulisím se nesly poznámky o nekritickém přijetí všech, kdo sehnali na kongres několik set eur, stejně jako stížnosti, že množství prezentujících v rámci jednotlivých bloků pracovních skupin neumožňovalo širší debatu. Nijak výjimečných šest příspěvů na hodinu a půl trvající blok poskytoval často prostor pouze na jednu doplňující otázku.

Jedním z nejvíce diskutovaných se stalo vystoupení Petra Jehličky, který se věnoval rozmachu samozásobitelského pěstování a vzájemného sdílení potravin (ovoce a zeleniny). Svou analýzu založil na statistických datech z ČR a Polska, své argumenty podpořil vyjádřeními z rozhovorů, které provedl v ČR. Samozásobitelství záramoval do tří základních koncepcí: jako strategii přežití, jako formu adaptace (obě nesou